

Dansen met Diversiteit

Slotcongres

Interculturele Programma's erfgoedbreed en ESTAFETTE Netwerk CS

Amsterdam 15 en 16 november 2004

Enkele woorden vooraf

Diversiteit is noch een zegen, noch een vloek, maar een feit.
Mavis Carrilho en Mira Kho, directie Netwerk CS

De aandacht voor culturele diversiteit in archievenland is de afgelopen jaren sterk gestegen. Archieven zijn er immers voor iedereen, jong en oud, nieuwkomers en oude bekenden. Dat is mede te danken aan IP. Het is belangrijk dat culturele diversiteit op de agenda blijft staan. Daar zullen we allen hard voor moeten werken.
Richard Hermans, directeur Vereniging voor de Documentaire Informatievoorziening en het Archiefwezen (DIVA)

De betekenis van het archeologische erfgoed houdt niet op bij landsgrenzen en is per definitie intercultureel.
Dorien Scheerhout, directeur Stichting voor de Nederlandse Archeologie (SNA)

Monumenten zijn ons meest openbare kunstbezit. Zij bieden een grote diversiteit aan eigenschappen en betekenissen. Zij variëren naar ouderdom, regio, type, stijl, gebruik en dergelijke. Het is van groot belang die eigenschappen en betekenis aan een zo divers mogelijk publiek over te brengen.
Emil van Brederode, directeur Stichting Nationaal Contact Monumenten (NCM)

Diversiteit is een kwaliteitskenmerk van een organisatie. Over een paar jaar bestaat de helft van de bevolking in de grote steden uit mensen met een dubbele culturele achtergrond: migranten uit de vroegere koloniën, migranten die vanwege de werkgelegenheid of gezinshereniging naar Nederland kwamen en vluchtelingen. Migrantengruppen zullen meer gaan participeren in het culturele circuit. Musea missen de aansluiting met de samenleving als zij hier geen rekening mee houden.
Marie Christine van der Sman, directeur Nederlandse Museumvereniging (NMV)

Nu instellingen in alle erfgoedsectoren integrale kwaliteitszorg serieus gaan nemen, zal ook de interculturele dimensie daarin verankerd raken. Wat zou het goed zijn wanneer ICT als middel zich daarbinnen ook ontwikkelt tot Inter Culturele Technologie.
Jos Taekema, directeur Vereniging Digitaal Erfgoed Nederland

Dansen met Diversiteit

Dansen met Diversiteit heet het tweedaagse slotcongres van Interculturele Programma's (IP). Hoezo twee dagen? Hoezo slotcongres? En waarom zo'n swingende titel?

De eerste dag biedt een intensief programma in een min of meer traditionele congresvorm met lezingen, debat en ontspanning.

De tweede dag staat geheel in het teken van de samenwerking met Netwerk CS. Voor Netwerk CS is dit de derde Estafette, een bijeenkomst waar het uitwisselen van kennis over culturele diversiteit centraal staat. Voor het eerst werkte Netwerk CS intensief samen met een andere organisator – IP - aan de Estafette en daarom is het aantal en de reikwijdte van de workshops vergroot.

Interculturele Programma's Erfgoedbreed is een stimuleringsproject voor meer diversiteit in de erfgoedsector. Netwerk CS heeft meer dan vierhonderd leden, die via een website met elkaar zijn verbonden. De leden zijn veelal pioniers die werken aan meer diversiteit in de culturele sector. Interessant aan de samenwerking van beide organisaties is dat hiermee

de bekendheid van Netwerk CS in de erfgoedsector uitgebreid wordt. Dat is temeer belangrijk omdat na 2004 Netwerk CS actief blijft, terwijl IP ophoudt te bestaan. Vandaar *slot*congres.

Waarom houdt IP eigenlijk op? Deze vraag wordt ons regelmatig gesteld en op 15 november zullen we er naar eer en geweten een antwoord op geven. Maar ook al houdt IP op, het werken aan culturele diversiteit is nog lang niet klaar. Voordat diversiteit vanzelfsprekend is moet het bewust worden opgezocht en aangepakt. In plaats van het afgrenzen van 'wij' en 'zij' willen we een dialoog tot stand brengen. Insluiten in plaats van uitsluiten. Om dit voortvarend, vrolijk en gezamenlijk aan te pakken hebben we voor een swingende titel gekozen.

Dansen met Diversiteit was de titel van een artikel over interculturele programma's in Nederlandse musea door Elisa Veini en Renée Kistemaker in het Canadese museumblad *Muse* (augustus 2003). Soms besef je pas door de reactie van een ander dat het bijzonder is wat je doet en door de dansmetafoor waren Bart Krieger (ex-danser) en ondergetekende (dansliefhebber) extra geïnspireerd. Culturele diversiteit swingt. Nieuwe passen komen voort uit de ontmoeting tussen verschillende mensen. Dansgroep DOX kan zelfs van een klompdans iets eigentijds en meeslepends maken.

Dansen met Diversiteit beoogt onze alledaagse praktijk te verrijken met ideeën en praktijkvoorbeelden. Welke voorbeelden zijn inspirerend om na te volgen? Welke valkuilen kunnen we in de toekomst vermijden? De lezingen en debatten van de eerste dag krijgen verdieping en verwerking op de tweede dag. Op de Estafette valt zoveel interessants te beleven met praktijkvoorbeelden uit onder andere het project Cultureel Erfgoed Minderheden, de archievensector en vernieuwende projecten uit de achterban van Netwerk CS, dat kiezen verschrikkelijk lastig wordt.

Er is ruimte op de dansvloer om nieuwe mensen te ontmoeten. Theatermakers en archivariissen, archeologen en docenten, kunstenaars en beleidsmakers, pioniers, beginners en gevorderden leren van elkaar. Verdere plannen voor de toekomst en nieuwe allianties kunnen groeien. In dit 'balboekje' staan veel namen, websites en ideeën beschreven. Op naar een betekenisvol bal!

*Dineke Stam, met medewerking van Bart Krieger,
Ingeborg Wegter en Lisia Pires*

PROGRAMMA *DANSEN MET DIVERSITEIT*

Maandag 15 november Kit Tropentheater Amsterdam

- 9.00 – 9.30 Ontvangst
- 9.30 - 10.00 Welkom Marie Christine van der Sman,
directeur NMV
Introductie door dagvoorzitter John Leerdam,
lid Tweede Kamer der Staten Generaal
Videoboodschap Medy van der Laan,
staatssecretaris van Cultuur
- 10.00 – 10.30 *Cultureel Erfgoed Minderheden als proces*,
Renée Kistemaker, projectleider CEM
- 10.30 – 11.00 *Dansen met Diversiteit, hoezo slotcongres?*
Interculturele Programma's, Dineke Stam
en Bart Krieger beiden IP
- 11.00 – 11.15 DOX
- 11.15 – 11.45 Pauze**
- 11.45 – 12.15 *Fris je geheugen op!*
Presentatie IP-Prisma website
- 12.15 – 12.30 Uitreiking eerste exemplaar BOEKMAN
Het museum van de toekomst door hoofd-
redacteur Joke Hermsen aan Sander Bersee,
directeur Cultureel Erfgoed, ministerie van OCW
- 12.30 – 13.00 Discussie Intercultureel werken in de toekomst
- 13.00 - 14.00 Lunch**
- 14.00 - 14.15 Marilyn Haimé *Speelt cultureel erfgoed een rol in
het Nederlandse integratiebeleid?*
- 14.15 – 14.45 Liane van der Linden *Persoonlijke verhalen
en culturele herinneringen*
- 14.45 – 15.15 Lola Young *Bringing the outside in /
Taking the inside out*
- 15.15 - 15.45 Pauze**
- 15.45 – 16.15 Amareswar Galla *Bringing Cinderella to the Ball
- Museums, Development and Cultural Freedom*
- 16.15 – 16.45 Discussie
- 16.45 – 18.30 Wandeling naar Hotel ARENA, borrel en
afscheid van IP in de Tuinzaal**
- *12.00- 13.00 Algemene LEDENVERGADERING NMV
(uitsluitend voor leden)**

John Leerdam *Verbindingen leggen*

Veel mensen in onze samenleving worstelen nog zo met hun culturele identiteit, dat het misschien wel vijf staatssecretarissen duurt voordat ze van zich kunnen laten horen.

Musea moeten veel meer verbindingen leggen: tussen jongeren, ouderen, mannen, vrouwen, 'nieuwe' Nederlanders en autochtone of 'witte' Nederlanders. Er is nu nog te weinig ruimte voor mensen met een dubbele culturele identiteit. Die ruimte schep je door herkenning en erkenning. Daarmee kweek je een gevoel van eigenwaarde, zodat er liefde en waardering kan groeien voor kunst en erfgoed. Culturen hoeven dan niet te botsen, maar kunnen in elkaar overstromen.

Het diversiteitsvraagstuk is ingewikkeld. Het is niet een allochtoon vraagstuk. Diversiteit betekent: ruimte voor alle mensen in onze samenleving: vrouwen, mannen, zwart, wit, Aziaten enzovoort. Je wilt ruimte geven aan de identiteit van alle verschillende culturen die naast elkaar leven.

Verbindingen leggen tussen elkaars identiteit kan bij uitstek door verbindingen te leggen tussen heden, verleden en toekomst. Daarmee prikkel je de creativiteit van de bezoeker. Ik hoop dat grote musea als het Rijks- en het Stedelijk Museum in de nabije toekomst ook zulke connecties durven te maken. Je zou het eigenlijk moeten afdwingen.

Een jaar of zes geleden werkte ik aan een theaterproject met Amsterdamse jongeren die met politie en justitie in aanraking waren gekomen. Ik stelde ze een keer voor om naar het Stedelijk Museum te gaan. Ze antwoordden: 'Is dat dan een plek waar wij naar toe mogen? Wij dachten dat dat alleen was voor toeristen en andere mensen met geld.' Ik schrok en dacht: wat betekent dat voor onze samenleving? Inmiddels hebben drie van die jongens de Rietveld doorlopen.

Er moet beter gemarket worden. We moeten het andere geluid leren communiceren. Ik denk dat het ministerie van OCW daar een taak in heeft. Er heerst nu wantrouwen, dat wordt gevoed door het politieke klimaat. Mensen snappen niet dat er een schilderij van 13,5 miljoen wordt aangekocht, terwijl zij geen geld krijgen voor een groot gospelfestival of de viering van 50 jaar Statuut.

Bij kunst en cultuur gaat het niet alleen om voorwerpen, maar ook om beeld, dynamiek en mensen uit verschillende culturen met elkaar in contact brengen. Dat zou meer nadruk moeten krijgen in de manier waarop een museum zich manifesteert. Hoe maken we duidelijk dat een Jan Steen iets is van ons allemaal?

John Leerdam is lid van de Tweede Kamer voor de PvdA. Hij was jarenlang directeur van het Amsterdamse Cosmic Theater. Deze uitspraken werden opgetekend tijdens een dialoog tussen hem en Medy van der Laan ter gelegenheid van Dansen met Diversiteit, waarover een artikel verscheen in Boekman 61 (november 2004).

Medy van der Laan *Kansen voor diversiteit*

Een goed museum vertelt het héle verhaal. Dat verhaal is compleet als het vanuit meer dan de 'ouderwetse' Nederlandse invalshoek wordt verteld.

De grote kansen voor diversiteit zie ik in steeds bewuster opererende allochtone groepen. De tweede en derde generatie krijgt steeds meer stem. Naast het voortzetten van dat bewustwordingsproces is het zaak om met de voorhoede van 'witte' culturele instellingen de slag te maken naar intercultureel. Ik zet me vooral in voor diversiteit in de top, bij besturen. Organisaties als ATANA en Netwerk CS leveren daar een heel positieve bijdrage aan.

Cultureel erfgoed moet aandacht besteden aan historisch gegroeide verbindingen met andere bevolkingsgroepen. Daarom heb ik de Molukse barak in het Openluchtmuseum in Arnhem met zoveel persoonlijke afiniteit geopend.

Ik vind dat Nederlanders soms snel denken dat wij het allemaal het beste weten. Dat onze maatstaven, normen en waarden de juiste zijn. Terwijl er nog zoveel andere zijn. Cultureel erfgoed is een belangrijke drager waarmee je dat zichtbaar kunt maken. Voor een museum dat echt gemotiveerd is, speelt geld niet meer zo'n belangrijke rol. Dat zie ik in de praktijk. Ik ben er ook op tegen dat een museum iets doet, louter omdat het daar geld voor krijgt.

Er is geen museum, collectie of formule die voor álle groepen geschikt is. Dit pleit voor variatie: een cyclus van tijdelijke tentoonstellingen voor specifieke groepen met daarnaast de permanente tentoonstelling die het verhaal van het museum integraal vertelt. Niet ieder museum hoeft de gehele Nederlandse bevolking aan te spreken. Het totale museale veld in Nederland moet uiteindelijk alle groepen bedienen.

Medy van der Laan is staatssecretaris van Onderwijs Cultuur en Wetenschap. Deze uitspraken werden opgetekend tijdens een dialoog tussen haar en John Leerdam ter gelegenheid van Dansen met Diversiteit, waarover een artikel verscheen in Boekman 61 (november 2004).

Renée Kistemaker *Cultureel Erfgoed Minderheden als proces*

Deelnemers afkomstig uit organisaties van migranten, archieven, musea en universiteiten werkten drieënhalf jaar samen in het kader van het project Cultureel Erfgoed Minderheden (CEM). Zij deden dit in werkgroepen over Islamitisch erfgoed, slavernijverleden en migratiegeschiedenis. Het project was namens de samenwerkende Erfgoedkoepels ondergebracht bij de Nederlandse Museumvereniging.

Het doel van dit alles was om het cultureel erfgoed van migranten die na de Tweede Wereldoorlog naar Nederland kwamen op te sporen, te bewaren, te ontsluiten en te presenteren. De nadruk moest hierbij liggen op de eigen visie van migranten. Dit doel is vooral gerealiseerd via interdisciplinaire projecten, die mede tot stand kwamen door financiering via de regeling Cultureel Erfgoed Minderheden van de Mondriaan Stichting. Een en ander heeft geleid tot boeken, tentoonstellingen, websites, collecties, films en educatieve programma's. Deze zijn tot stand gebracht door leden van de werkgroepen zelf, of via hun contacten met hun eigen netwerken.

Door het langdurige en dikwijls intensieve verkeer dat binnen de werkgroepen is opgebouwd zijn belangrijke contacten ontstaan tussen instellingen en groepen die elkaar anders niet of nauwelijks tegenkomen. Dat daarbij barrières genomen moesten worden zal duidelijk zijn. Die hadden betrekking op visie op erfgoed, de wijze van aanpak van projecten en op de inhoud van het Project Cultureel Erfgoed Minderheden in het algemeen. De opzet van CEM was onorthodox en vroeg vaak het uiterste van de betrokkenen en de deelnemers. Toch is het juist deze opzet die heeft bijgedragen tot het succes van het project.

In de lezing zal een indruk worden gegeven van het proces dat zich de afgelopen jaren tussen de verschillende deelnemers heeft afgespeeld.

Renée Kistemaker is projectleider Cultureel Erfgoed Minderheden

Hoezo slotcongres?

15 november Dineke Stam

IP is een verlenging van een eerder project: Interculturele Museale Programma's (IMP), dat van 1998 tot de zomer van 2001 onder leiding van Liane van der Linden werd uitgevoerd. Het project paste in het overheidsbeleid om het publieksbereik van culturele instellingen te vergroten en te verbreden. Het publiek van die instellingen was geen goede afspiegeling van de divers samengestelde bevolking. Het overheidsgeld, immers voor iedereen bedoeld, ging vooral naar de merendeels hoger opgeleide, witte en bemiddelde bezoekers. Staatssecretaris Rick van der Ploeg stimuleerde musea en andere instellingen om ook jongeren en allochtonen te bedienen.

Met ingang van de cultuurperiode 2001-2004 werd het werkveld van IMP verbreed tot de hele erfgoedsector - naast musea ook archieven, monumenten, digitaal erfgoed en archeologie - met de samenwerkende erfgoedkoepels als opdrachtgever. Tegelijkertijd ontstond als apart project Cultureel Erfgoed Minderheden (CEM), waar IP nauw mee samenwerkte. Beide projecten bleven bij de Museumvereniging. Deze periode tot 2004 is nu ten einde gekomen, en dat is de hoofdreden dat IP ophoudt te bestaan. Een kenmerk van een project is immers de eindigheid ervan. Daar komt bij dat de samenwerkende erfgoedkoepels hun verbond terugbrengen tot afstemming en dat ze in de nabije toekomst geen nieuwe gezamenlijke projecten meer aangaan.

Is het werk van IP ook af?

De concrete opdracht aan IP was het verbreden van projecten en inzichten van IMP naar andere erfgoedinstellingen. De werkwijze van het pilotproject 'Geschiedenis van de eigen omgeving' en 'Museumproject voor Nederlands als tweede taal (NT2) pasten we toe op drie monumenten, twee archieven en een archeologisch museum. Dit project ronden we in 2003 af met een publicatie. Onze visie op intercultureel werken met erfgoed ontwikkelden we tijdens studiedagen, netwerkbijeenkomsten, presentaties, workshops, conferenties en media. Veel individuele organisaties vroegen ons advies en maakten gebruik van ons netwerk. We werden benaderd voor samenwerking en hebben deze ook gezocht. Het concrete werk is dus 'af'.

Het bredere doel van IP was het stimuleren van intercultureel werken in de erfgoedsector op alle niveaus: van educatie tot presentaties, bij collecties, publiek en personeel. Met stimuleren kun je heel lang doorgaan. De redenering van de samenwerkende erfgoedkoepels is dat er nu genoeg gestimuleerd is en dat de instellingen het zelf moeten doen.

Het proces van interculturaliseren is nog niet 'af' en het is de vraag of de instellingen het zelf gaan doen en of zij voldoende expertise in huis hebben. Om in ieder geval een stukje van de IP expertise beschikbaar te maken, hebben we de Prisma website ontwikkeld: www.prismaproject.nl, die vandaag de lucht in gaat. Het Prisma project *Fris je geheugen op!* is een van de resultaten van IP. Op de Prisma website staat een lijst met meer dan honderd praktijkvoorbeelden die intercultureel werken met erfgoed combineren. Op initiatief van archieven, musea, monumenten en andere organisaties zijn in heel Nederland kleine en grotere projecten uitgevoerd. Het bleef soms bij een incidenteel project, maar een aantal musea en archieven heeft structureel intercultureel beleid ontwikkeld en uitgevoerd.

Er gebeurt ook veel in de vorm van congressen en studiedagen door ondersteunende instellingen. Zo is er tegelijkertijd met ons congres in Arnhem een symposium 'Cultureel Goed' georganiseerd door Stichting Interart. En was er op 5 november een studiedag over 'integratie van migratiegeschiedenis in de plaatselijke geschiedenis', georganiseerd door het Nederlands Centrum voor Volkscultuur. Ook het project Cultureel Erfgoed Minderheden gaat voorlopig door als regeling bij de Mondriaan Stichting en als project bij de Museumvereniging.

Is er genoeg bereikt?

Had de directeur van het Zeeuws Museum, Valentijn Bijvanck, gelijk toen hij in *Kunstlicht (3-2004)* stelde dat het beleid een grote mislukking is: "Een kleuring van de al bestaande cultuurinstellingen werd niet echt bereikt, allochtonen kwamen niet massaal naar het museum en nieuwe, door de overheid gesubsidieerde allochtone initiatieven trokken helemaal geen publiek. Het museum behield zijn oude vorm en de bezoekersaantallen bleven gelijk." Volgens hem schrokken de behoudzuchtige conservatoren eerst wakker van de nieuwe overheidsplannen," vervolgens waren ze diep verontrust en tenslotte lanceerden ze een reeks halfslachtige en soms ronduit onnozele programma's voor min of meer nieuwe doelgroepen in de hoop dat ze daarmee hun subsidie konden behouden." Desondanks eindigt Bijvanck met

een opwekkende noot: musea móeten wel met hun tijd mee, stelt hij, en kunnen niet om de (demografische) veranderingen op de markt heen. Zoals staatssecretaris Medy van der Laan opmerkt in Boekman 61, *Het Museum van de Toekomst* in een van de artikelen ter gelegenheid van *Dansen met Diversiteit*: “Ik ben er ook op tegen dat een museum iets doet omdat het daar geld voor krijgt. Een instelling komt daadwerkelijk in beweging wanneer er een overtuiging, een motivatie achter zit. (...) Je ziet dat de huidige musea zich steeds meer bewust worden van hun rol en verantwoordelijkheid. Ze maken belangrijke ontwikkelingen door. Ze kijken naar andere mogelijke presentaties van de collectie en streven naar laagdrempeligheid om te zorgen dat zoveel mogelijk mensen het museum bezoeken. Natuurlijk is er nog een lange weg te gaan, maar ze maken enorme stappen. Dat moeten we niet onderschatten. Het glas is half vol!”

Ook de enquête van archievenkoepel DIVA geeft een rooskleuriger beeld dan Bijvanck hierboven schetst. Diva organiseerde in 2001 en 2002 congressen over archieven en het cultuurgood van migranten en de samenwerking met migrantenorganisaties. In 2001 was één op de tien archieven op enigerlei wijze actief op het gebied van cultureel erfgoed van minderheden. Wendy de Visser, beleidsmedewerker bij DIVA, stuurde in 2004 opnieuw een enquête naar 288 archiefbeherende instellingen en kreeg er zeventig terug. Ongeveer eenderde van de zeventig respondenten voert inmiddels actief beleid op het terrein van erfgoed minderheden. Voor de helft van deze groep (dat zijn elf archieven) betreft dit activiteiten om minderheden als publieksgroep te bereiken. Ongeveer een kwart van de respondenten voert een actief acquisitiebeleid. Ondanks dit halfvolle glas is er bij professionals in de erfgoedsector een blijvende behoefte aan deskundigheidsbevordering op het gebied van diversiteit. Directies van NMV en DIVA hebben gelukkig beloofd om hier ook in de toekomst aandacht aan te besteden.

Erfgoedinstellingen leren steeds beter om bij hun werk uit te gaan van de wensen van het publiek, maar dat is een langdurig proces. De instellingen hebben vaak nog niet de stap gezet naar een geïntegreerd diversiteitsbeleid, en slechts een enkele keer wordt actief aan meer kleur bij het personeel gewerkt.

Het is een aanbeveling om met dat beleid in de toekomst door te gaan, al of niet in samenhang met het Prisma project. De aandacht voor intercul-

turalisatie op een positieve manier vasthouden is niet eenvoudig, vooral niet na de enorme politieke ommezwaai die Nederland de afgelopen jaren doormaakte. Maar het is noodzakelijk om voort te bouwen op wat al is bereikt en om over te gaan van stimuleren naar implementeren. Dat kan bijvoorbeeld door diversiteit als kwaliteitscriterium op te nemen bij de invoering van het model voor kwaliteitszorg in erfgoedinstellingen.

Dineke Stam is projectleider IP

Presentatie PRISMA website door Romy Jochems en Dineke Stam

Presentatie van Boekman 61, Het museum van de toekomst door Joke Hermsen aan Sander Bersee, directeur Cultureel Erfgoed bij het ministerie van OCW.

Joke J. Hermsen is schrijfster en hoofdredacteur van Boekman. Na haar essaybundel over kunst en filosofie, Heimwee naar de mens (2003), verschijnt nu bij de Arbeiderspers haar derde roman: De profielschets.

Liane van der Linden

Persoonlijke verhalen en culturele herinneringen

Imagine Identity and Culture is een nieuwe culturele instelling in Amsterdam Zuidoost. Imagine IC vult het dominante beeld over migranten en hun inburgering aan met het beeld dat culturele groepen hier zelf van hebben. Met 'beeld' bedoelen wij niet alleen de maatschappelijke beeldvorming over migranten, maar ook letterlijk beeldmateriaal als foto, film en video. Imagine IC maakt archiefmateriaal over de Nederlandse migratiegeschiedenis toegankelijk voor het grote publiek. Tegelijkertijd stimuleert het de productie van nieuwe beeldverhalen. Het accent ligt hierbij op verhalen over en door de oudste generaties migranten in Nederland en op beeldproducties van jongeren, die zich onbegrensd laten inspireren door meer culturen dan die van herkomst alleen.

In onze nieuwste verhalenprojecten maken wij bewust onderscheid tussen persoonlijke verhalen en culturele herinneringen. Bovendien nodigen wij bezoekers uit om nieuwe informatie aan het programma toe te voegen: reacties in een digitaal gastenboek of eigen beeldmateriaal. Op deze manier brengen bezoekers niet alleen inhoudelijke accenten aan, ze kunnen door het agenderen van nieuwe thema's zelfs de hele samenstelling veranderen. Bezoekers worden gebruikers, medevertellers en samenstellers.

Voor de manier waarop Imagine IC te werk gaat zijn verschillende Angelsaksische termen in zwang, soms zonder Nederlands equivalent: vraaggericht, publiekgestuurd, *outreach*, intercultureel. Zelf geven wij de voorkeur aan de noemers *wederkerigheid en ownership*. Wederkerigheid verwijst hier naar de interactie tussen verhalenvertellers, gebruikers van de verhalenarchieven en programmasamenstellers. Imagine IC stelt expertise, technische faciliteiten en locatie beschikbaar in ruil voor kennis, netwerken en inspanningen van migrantenorganisaties. Op deze manier willen wij direct en indirect betrokkenen tot aandeelhouder maken van onze verhalenarchieven.

Wederkerige relaties met aandeelhouders leveren Imagine IC nog iets anders op dan een praktische ruil van diensten. De aandeelhouders maken ons deelgenoot van actuele ontwikkelingen in migrantenkringen. Ons streven is deze ontwikkelingen zichtbaar te maken, te commentariëren

en toe te voegen aan de maatschappelijke discussie over culturele diversiteit. Kortom, Imagine IC wil door migranten zelf geformuleerde onderwerpen in een bredere context brengen dan die van de eigen groep of van Amsterdam Zuidoost alleen.

Liane van der Linden is historica, directeur van Imagine Identity and Culture en voorzitter van het Indisch Wetenschappelijk Instituut in Den Haag, een vrijwilligersorganisatie die materieel en immaterieel Indisch cultureel erfgoed beheert en toegankelijk maakt. Zij probeert de gevestigde culturele orde en de wereld van zogenoemde zelforganisaties aan elkaar te verbinden.

Kunstlicht maakte een speciaal themanummer ter gelegenheid van *Dansen met Diversiteit*.

Lola Young

Bringing the Outside In / Taking the Inside Out

London's reputation as a multicultural city has been in the making for centuries. Jewish migrants from Germany and Eastern Europe, and black and Asian settlers have had a presence in London for several hundred years. Nearly half of Britain's black, Asian and minority ethnic population lives in London. The capital has a reputation for producing talented, leading edge artists, and creative and cultural entrepreneurs many of whom are from the African and Asian diasporas, or whose work is strongly influenced by these international sources. This vibrant mix of diverse cultures is frequently celebrated as major factor in the success of London's creative profile.

London did not become like this overnight of course, but where is it possible to trace how it has reached this point? In very few places in London are these histories evident in guides or in the displays and exhibitions of major museums and galleries.

I will outline some of the key issues that helped to shape the concepts underpinning the Mayor's Culture Strategy, *London: Cultural Capital (2004)*. I will briefly focus on two significant initiatives – the GAIN project to diversify the boards of key London arts organizations, and the establishment of a commission of enquiry into the capital's awareness and promotion of African and Asian heritage issues. I will also attempt to summarise some of the context within which the priorities for developing the strategy arose. The thorny issue of the effectiveness of any of these initiatives is something to which we will have to return over the next few years, since both the projects are at an early stage of development. Even so it is still possible to identify some of the critical issues that have arisen and to which we will no doubt return during the evaluation process.

Baroness Lola Young, sinds 2004 in de House of Lords benoemd, was een van de oprichters van de Archives en het Museum of Black Heritage. Zij maakte naam als professor Culturele Studies en gaf leiding aan de afdeling Cultuur van de Metropool Londen.

Amareswar Galla

*Bringing Cinderella to the Ball:
Museums, Development and Cultural Freedom*

This is a timely conference relevant to the Universal Declaration on Cultural Diversity and the current drafting of the associated convention by UNESCO. This is a gathering that will also remember the Santiago de Chile declaration of 1974 that led to re-defining the museum as an institution 'in the service of the society' by the International Council of Museums (ICOM). The last three decades have witnessed several experiments by museums in different parts of the world to understand, accept and accommodate this 'service' orientation. The question of service 'to whom' has been dealt with sporadically in response to the imperatives of equity and access public policy evolution.

However, the polarisation of the cross cultural discourse into binary oppositions of dominant and subaltern cultural representations has marginalised the location of the multicultural paradigm. The convergence of multiple stakeholder interests and the location of culture in the institutions of civil society have become far more critical to building livable communities, especially with the new imperatives to develop institutions for cross cultural understanding and promotion of a culture of peace in the post- September 11 global environment.

At the turn of the new millennium the dialogue among museum workers and the multiple publics has reached a new level of engagement through demonstration projects, cultural exchanges, sharing collections, cultural mapping methodologies, strategic stakeholder partnerships and the trend towards integrated local area planning as an interdisciplinary endeavour. The conversations are not just among the museologists themselves but they now extend beyond their portals, heard in communities from which the collections have originated. The ongoing deliberations are discursive crossings that require policy based articulations at once at the level of the nation state and beyond in the postcolonial relationships that are increasingly structured into geo-political conglomerations in a rapidly globalising world. In this context, can museums become agencies of human development in all its diversity?

This paper will provide a critique of the continuing struggle of the museum governance structures to come to terms with their responsibility and relevan-

ce to linguistically and culturally diverse communities. It will also provide a review of the achievements and challenges of the past three decades. These will be contextualised within the framework of the Cross Cultural Taskforce of ICOM. (Museums and Cultural Diversity: ICOM Policy Statement' <http://icom.museum/diversity.html>) The argument is that until we decolonise the museum from the discourse of binaries and accept the non-duality and holistic nature of an inclusive museum, the notion of the cross cultural remains marginal and at best a means to re-position the establishment agenda and power relations. This begs several questions. Is the museum public a mosaic or a fabric? Does the museum reflect the profile of its constituency? What are the models to further the museum as an institution 'in the service of the society'? To what extent have we interrogated the notion of an inclusive museum beyond academic coteries? International case studies based on the first hand knowledge of the presenter will be used to illustrate the paper. Finally talking of Dancing With Diversity how will the new and expanded European Union bring Cinderella to the ball?

Professor Amareswar Galla is directeur van Sustainable Heritage Development aan de Australische Nationale Universiteit. Hij adviseert Unesco en is sinds jaar en dag actief in de Cross Cultural Taskforce van ICOM, de internationale organisatie van museumprofessionals.

Netwerk CS verbind[t] culturele kennis

Netwerk CS is een organisatie die kennis verzamelt en verspreidt over diversiteit bij culturele organisaties. Ruim 400 directeurs, programmeurs, pr-medewerkers, personeelsmanagers, talent- en cultuurscouts en culturele ondernemers in de kunstsector hebben zich er inmiddels bij aangesloten. Netwerk CS werkt vanuit de gedachte dat diversiteit een integrale aanpak vraagt. Dat gaat verder dan rekening houden met etniciteit, gender of leeftijd. Diverser werken betekent voor culturele organisaties dat ze openstaan voor veranderingen in de samenleving en dat ze die tot uiting laten komen in het artistieke product en het culturele aanbod, in de samenstelling en competenties van medewerkers, de samenwerkingsverbanden en het bereiken van bestaande en nieuwe publieksgroepen.

Veel culturele organisaties experimenteren met nieuwe programma's en publiekswervingmethoden. Netwerk CS ontsluit die kennis en ervaringen zodat ook anderen daarvan kunnen leren. Dit gebeurt via de website www.netwerkcs.nl, via leerprojecten waarvoor financiële steun aangevraagd kan worden, tijdens expertmeetings, bijeenkomsten en natuurlijk tijdens de jaarlijkse ESTAFETTE.

ESTAFETTE – DARE TO SHARE - kennis, inspiratie en contacten

Netwerk CS werkt vanuit de gedachte dat de culturele sector voortdurend nieuwe kennis genereert over culturele diversiteit. De uitwisseling van deze kennis gebeurt grotendeels virtueel via www.netwerkcs.nl. Eenmaal per jaar gebeurt dit live tijdens de ESTAFETTE.

De ESTAFETTE is een speciale netwerk- en kennisbijeenkomst voor medewerkers uit culturele instellingen. Uit het hele land komen directeurs, pr-medewerkers, programmeurs, personeelsmanagers, cultuurscouts en culturele ondernemers bij elkaar om nieuwe kennis, inspiratie en contacten op te doen.

De komende ESTAFETTE staat geheel in het teken van de samenwerking tussen Netwerk CS en Interculturele Projecten (IP) van de Museumvereniging. In de afgelopen vier jaar is ook de erfgoedsector aan de slag gegaan met diversiteit. Erfgoedinstellingen zijn gestimuleerd om intercultureel te werken, op alle niveau's, van educatie tot presentaties, met collecties, publiek en personeel. Tijdens de ESTAFETTE worden de verschillende sectoren aan elkaar gekoppeld en de kennis over en ervaringen met culturele diversiteit gebundeld.

Als gevolg van de samenwerking is het workshopprogramma verdubbeld. Het programma bestaat uit veertig verschillende workshops over onder andere talentontwikkeling, nieuwe marketingmethoden, diversiteit in het personeelsbestand, samenwerking tussen cultuur en onderwijs, fondsenwerving, veranderingsprocessen in culturele organisaties en cultureel divers programmeren.

Wilt u meer weten over Netwerk CS? Bezoek onze site of bel met een van de projectleiders: Lisia Pires 06-20499189 Ingeborg Wegter 06-54650835.

PROGRAMMA *ESTAFETTE*

Dinsdag 16 november 2004 Hotel Arena Amsterdam

VOLGORDE programma dag 2

Dagvoorzitter *Samira El Kandoussi*, journalist en columnist bij het Utrechts Nieuwsblad

12.00 – 13.00 Ontvangst, inschrijving workshopblok 1

13.00 - 14.15 Eerste workshopblok

14.15 – 14.45 Pauze, inschrijving workshopblok 2

14.45 – 15.00 Terugblik workshopblok 1, inleiding workshopblok 2

15.00 – 16.15 Tweede workshopblok

16.15 - 16.45 Pauze, inschrijving workshopblok 3

16.45 – 17.00 Terugblik workshopblok 2, inleiding workshopblok 3

17.00 - 18.15 Derde workshopblok18.15 – 21.00 Afsluiting, borrel, diner & muziek
indeling programma onder voorbehoud

DE WORKSHOPS

Ieder workshopblok bestaat uit 13 tot 14 steeds weer verschillende workshops. Elke workshop komt eenmaal aanbod, per workshop is plaats voor 10 tot 18 deelnemers. Op de ESTAFETTE dag zelf meldt u zich aan voor een workshop via het workshopbord.

Hier volgt een globale indeling en een voorlopig overzicht van de workshops op alfabetische volgorde.

■ ATANA en GAIN

Internationale inspiraties, Engels als voertaal Lola Young & Daphnée Chouchena

ATANA en GAIN zijn allebei projecten die de participatie van migranten in besturen van belangrijke culturele instellingen stimuleren. ATANA vormde de inspiratiebron voor GAIN en de ervaringen van GAIN worden in de workshop aan ATANA gekoppeld. Hoe kunnen goede ervaringen met het stimuleren van diversiteit het beste worden geïmporteerd of geëxporteerd? Een nadere vergelijking en verdere uitwisseling van successen en valkuilen van deze twee projecten door *Lola Young (GAIN) & Daphnée Chouchena (ATANA)*.

■ Change

From the inside – because we want to.
From the outside – because we need to.
Issues, problems, highs and lows.
Trust, mistrust, distrust.

Representation of the nation for a new generation.
Migration, immigration, in-migration.
Innovation, realization, experimentation and frustration.

Who is the host at this party?
Whose party is it?
Is this a celebration, a commemoration or cheap sensation?
Weaving truth with non-truth, fact with fiction, love with hate.
Difference with diversity. What's the difference that matters to you?

Lola Young (GB), maakte naam als professor Cultural Studies aan de Middlesex

University en is medeoprichter van de Archives and Museum of Black Heritage. Ook was zij hoofd Cultuur van de Greater London Authority. Sinds 2004 is zij lid van the House of Lords en draagt sindsdien de titel Baroness.

Daphnée Chouchena is directeur van QRA Advies en Ontwikkeling B.V. en een van de oprichters van ATANA. Zij is gespecialiseerd in innovatie- en verandingsprocessen op het terrein van cultuur en culturele diversiteit. Daarnaast richt ze zich op internationaal cultuurbeleid en is ze onder meer bestuurslid van het Vlaams-Nederlands Huis in Brussel.

■ CATch 'Cultuureducatie als Toekomstperspectief'

Michel Hobbij, Alice Erens en Hendrik-Jan Trooster (Kunstweb/MSA)

CATch is een complex en grootschalig leerproject in Amsterdam om 250 (risico)jongeren via kunst- en cultuurtrajecten competenties te laten ontwikkelen en opnieuw te motiveren voor school of werk. CATch speelt zich af op het snijvlak van kunst- en cultuureducatie, welzijn, onderwijs, zorg, werk en inkomen. Organisaties uit deze verschillende sectoren worden gestimuleerd nauw samen te werken binnen CATch.

De workshop geeft in grote lijnen inzicht in de structuur en inhoud van CATch. Daarna zoomen we met de workshopdeelnemers interactief in op een aantal thema's en dilemma's naar keuze.

"Als ik dans, dan denk ik aan niks. Dan is het helemaal leeg in m'n hoofd. Dan is er alleen dansen, geen stress, niks. Ik ben gericht op één doel. En dat is het 'goed' doen. Dingen waarvan ik eerst dacht dat ik ze nooit zou kunnen leren, die kan ik nu. Daar krijg je een trots gevoel door." Lilly 17jaar, ISH –Dance (CATch keten)

Contactpersonen CATch: **Willemiek v.d. Oever** 06-13082253 (projectcoördinator) en **Michel Hobbij** 06-30870144 (projectleider). www.catchhh.nl

■ Crossover en samenwerking Theater en Museum

Karin Klijnhout, Wereldmuseum Rotterdam

De theatertentoonstelling Slavernijmo(nu)ment was een geslaagd voorbeeld van een vernieuwende vorm die theater, geschiedenis, emoties, dans, muziek en archiefstukken geïntegreerd presenteerde.

Wat kunnen we leren van dit voorbeeld? Hoe kunnen musea en theaters dergelijke stimulerende crossovers binnen de eigen muren halen? Is dit dé manier om immaterieel erfgoed (intangible heritage) te presenteren? Theater de Evenaar in het Wereldmuseum Rotterdam programmeert al jaren uitgebreide evenementenprogramma's bij tentoonstellingen. Voorbeeld bij deze workshop is een aantal evenementen bij de tentoonstelling 'de erfenis van slavernij'.

Karin Klijnhout is hoofd afdeling evenementen van het Wereldmuseum Rotterdam. www.wereldmuseum.rotterdam.nl

■ **Cultureel aanbod voor volwassenen die Nederlands leren**
Erfgoedprojecten voor cursisten 'Nederlands als Tweede Taal' (NT2)
Janine Jongen, Andrea Kieskamp, Esther Tobé, Hanneke van Vilsteren en Marja Biemans

Hoe kun je een goed aanbod ontwikkelen voor volwassenen die Nederlands leren? Welke specifieke kwaliteit heeft cultuur daarbij te bieden? Twee docenten NT2, twee educatieve medewerkers en een organisator die allen deelnamen aan de Museum en Erfgoedprojecten gaan met elkaar en met u in gesprek over de ervaringen en stand van zaken. Interculturele (Museum) Programma's en IP erfgoedbreed coördineerden twee landelijke projecten met in totaal veertien deelnemende erfgoedinstellingen voor Nederlands als tweede taal, beide gepubliceerd onder de titel Geschiedenis van de eigen omgeving. Wat leverde dit project op voor de school, de erfgoedinstelling en de cursist? Wat zijn de valkuilen en wat kunnen we leren van alle ervaringen tot nog toe?

Esther Tobé organiseerde voor het Utrechts erfgoedhuis een NT2 project. Hanneke van Vilsteren, docent NT2 uit Zwolle werkte samen met de archiefinstelling Historisch Centrum Overijssel. Het Maritiem Museum maakte in samenwerking met Marja Biemans (docente NT2 ROC Zadkine) het NT2 museumproject 'Rotterdam stad in de wereld, wereld in de stad'. Janine Jongen (educator) en Andrea Kieskamp (projectleider tentoonstellingen) maken een nieuw NT2 project bij de tentoonstelling 'Pelgrims op zee, de reis naar het heilige Mekka' (najaar 2005).

"Voor het eerst kregen we allochtonen op bezoek"

Peter Paul Geelen, medewerker Huis Zijpendaal, deelnemer Erfgoedproject NT2.

■ Cultureel erfgoed en interculturaliteit

Floriëlle Ruerpert (Erfgoed Actueel) en Tom van der Geugten (Het Indisch Huis, Fontys Lerarenopleiding Tilburg)

Als leraren cultureel erfgoed gebruiken in het onderwijs, moeten zij interculturaliteit dan expliciet aan de orde stellen of gebeurt dat vanzelf doordat de leerlingen een heterogene groep vormen? Over deze vraag wordt in de workshop met de deelnemers gediscussieerd. Floriëlle Ruerpert vertelt over haar ervaringen in het project Erfgoed in de leerwegen van het vmbo. Tom van der Geugten past de vraag toe op de lesbrief *Waarom die vlag toch*, over de geschiedenis van Indische Nederlanders. Els Schellekens (Anne Frank Stichting) bekijkt de vraagstelling aan de hand van de ABCD-kroon voor intercultureel leren in de klas.

Erfgoed Actueel heeft een project: 'Erfgoed in de leerwegen van het vmbo', dat een netwerk organiseert van docenten, verspreid over Nederland. Deze docenten ontwikkelen materiaal voor hun leerlingen, waarbij ze de eigen cultuurhistorische omgeving gebruiken. Dit wordt gezien als krachtige leeromgeving waarbij leerlingen actief leren. Wanneer leerlingen weten waar zij wonen, voelen zij zich verbonden met hun omgeving. Zo leren zij over zichzelf en over hun identiteit. De vraag is of interculturaliteit daarbij automatisch aan de orde komt.

Waarom die vlag toch? is de titel van een lesbrief van Het Indisch Huis (2003) over de geschiedenis van Indische Nederlanders. Naar aanleiding van de herdenking van het einde van de Tweede Wereldoorlog in Azië op 15 augustus 1945 komt in de begeleidende docentenhandleiding een opdracht voor waarin leerlingen wordt gevraagd welke herdenking van historische gebeurtenissen zij kennen en aan welke zij deelnemen. De vraag is hoe leerlingen hiervan kunnen leren om rekening te houden met verschillen. Door de Anne Frank Stichting wordt de vraagstelling belicht aan de hand van de ABCD-kroon.

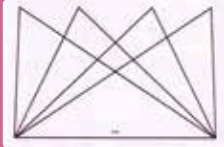
Wat is er te halen?

De inleiders zijn het niet met elkaar eens

over de vraagstelling. Door mee te discussiëren kunt u uw eigen mening vormen.

Wat kunt u inbrengen?

Met uw eigen praktijkervaring kunt u een bijdrage leveren aan de discussie.

De ABCD-kroon, een model voor intercultureel leren in de klas. A = autobiografie (identiteit); B = biografie (imago); C = conflict (confrontatie); D = dialoog (ontmoeting).

Uit: Ido Abram en Liane van der Linden (red.), Handleiding interculturele museale leerroutes, Nederlandse Museumvereniging 2000.

Tom van der Geugten is vakdidacticus geschiedenis (Fontys Lerarenopleiding Tilburg) en schoolboekschrijver. Ook publiceert hij regelmatig op het terrein van Indische geschiedenis en intercultureel onderwijs. t.vandergeugten@fontys.nl. www.erfgoedactueel.nl

■ Internationale inspiraties, workshops met Engels als voertaal

Cultureel Erfgoed Minderheden (CEM) en de Mayors Commission on Asian and African heritage: processes and results
Lola Young en Renée Kistemaker

Lola Young en Renée Kistemaker spreken beiden op 15 november over hun ervaringen met beleidsontwikkeling. In deze workshop delen zij hun bevindingen met u.

Veel landen kampen met de vraag: hoe kunnen we het cultureel erfgoed van minderheden de plek geven die het verdient? In Nederland werkte het project CEM gedurende vier jaar aan dit proces. In Londen is de Mayors Commission on Asian and African heritage opgezet. Wat kunnen we over en weer van elkaar leren?

Renée Kistemaker is historica en kunsthistorica, werkzaam bij het Amsterdams Historisch Museum als senior consultant beleidsontwikkeling en onderzoek, voorheen als hoofd museale zaken. Van 2001 tot en met 2004 verbonden aan de Nederlandse Museum Vereniging als projectleider van het project Cultureel Erfgoed Minderheden.

Lola Young (GB), maakte naam als professor Cultural Studies aan de Middlesex University en is medeoprichter van de Archives and Museum of Black Heritage. Ook was zij hoofd Cultuur van de Greater London Authority. Sinds 2004 is zij lid van the House of Lords en draagt sindsdien de titel Baroness.

■ Cultureel Goed **Soheila Najand (Interart)**

Soheila Najand vertelt welke vragen en verhalen het congres *Cultureel Goed* heeft opgeleverd (15 november 2004 in Musis Sacrum Arnhem). Het symposium Cultureel Goed stelt de laatste ankers van authenticiteit, nationale identiteit en culturele identiteit ter discussie. In hoeverre hebben de herinneringen die vastliggen in 'duurzame' culturele landschappen de functie ons te beschermen tegen de 'bedreiging' van modernisering en globalisering? Terwijl ons gemeenschappelijke verleden tot nieuw handelswaar lijkt te zijn geworden, een voorverpakt verleden, toegeëigend door moderne vormen van consumptie zoals erfgoedtoerisme?

De keuze voor *Cultureel Goed* in plaats van cultureel erfgoed onderstreept een belangrijke ontwikkeling in ons gedachtegoed over dit onderwerp. Wordt cultureel erfgoed vaak in het verleden gesitueerd, cultureel goed verwijst naar zowel materiële als immateriële 'inspiratiebronnen' die in het heden en de nabije toekomst van betekenis zijn. In plaats van enkel en alleen in termen van bewaren en beschermen te blijven denken,

willen we aandacht geven aan wat gebruikers zelf nog als zinvol ervaren. *Cultureel Goed* gaat dus over meer dan het behoud van schatten uit het verleden of het beschermen van normen en waarden tegen de tand des tijds. Cultuur dient telkens opnieuw gecultiveerd te worden om ook voor de jongste generaties nog van betekenis te kunnen zijn. Wat is het culturele (erf)goed van nu?

Soheila Najand is beeldend kunstenaar en directeur van Stichting Interart. Daarnaast doceert zij eerste en tweede fase theater en beeldende kunst aan diverse academies in Nederland.

■ Dansworkshop Afro condition **Kenneth Wielzen (KW Company Productions)**

Even iets heel anders: Een korte dansles Afro condition, een dansmethode waarin vanuit verschillende Afro-dansstijlen wordt gewerkt aan een dynamische cross-over van onder andere Afrikaanse dans, salsa en streetdance. De aanpak is urban en aansprekend voor jongeren die via cultuureducatie kennismaken met kunst en cultuur. Daarbij stimuleert deze les een goede dansconditie en lichaamshouding. Tijdens de workshop ervaart u zelf hoe deze formule werkt.

“Als ondernemer leer je veel van andere culturen, omdat wijsheid en ervaring gebaseerd zijn op kennis vanuit verschillende culturen.”

Kenneth Wielzen is directeur van KW Company Productions
T. 06 40016483 E. kw.company@chello.nl

■ Diversify – broadening out the museum workforce

Internationale inspiraties, Engels als voertaal

Caitlin Griffiths (adviser professional issues. The Museums Association, UK) and Islam Mohammad (museum professional, Think Tank, Birmingham, UK. Diversify participant)

It is a fact that the museum workforce in the UK is not diverse, recent figures show that just 4.4 percent of workers are of Asian, African Caribbean or Chinese descent, with fewer 2 percent working with or presenting collections. This means that the museum workforce does not reflect the local communities they serve or the diverse audiences they need to attract.

Since 1998 The Museums Association (UK) has been running a scheme called 'Diversify', promoting a more diverse workforce. The scheme is designed to encourage people from ethnic minority backgrounds to take up a career in museums and galleries. The scheme is based on the principle of positive action, which means helping people from under-represented minorities compete on an equal basis for jobs by helping them to develop the necessary skills. By the spring of 2004 25 participants had taken part in the scheme.

The workshop will examine:

The background and history of the scheme. How it works. The benefits of the schemes for the participants and the museums involved.

Overall evaluation of the scheme

Question: Are museums in the Netherlands ready for a programme like Diversify. What would a Dutch model look like?

■ Diversiteit en publieksbereik

Odette Reydon (Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid)

De centrale vraag van de workshop is: welke keuzes kun en moet je maken voor participatie van alle bevolkingsgroepen? Beeld en Geluid

heeft gekozen voor een duidelijke uitgangspunt: het bereiken van urban jongeren en families uit de Randstad. En voor zichtbaarheid: 15 procent van het getoonde representeert 'allochtone' etniciteit. Uitkomsten van recent publieksonderzoek en consequenties van de aanpak worden belicht in de workshop.

Beeld en Geluid bouwt een nieuw mediamuseum op het Media Park, dat in 2006 open zal gaan. Referent Caroline Bunnig van de Nederlandse museumvereniging, reageert vanuit haar deskundigheid op het gebied van de collectieve promotie van musea.

“Diversiteit en publieksbereik betekent keuzes maken!”

Odette Reydon is opgeleid als beeldend kunstenaar aan de Academie voor Beeldende Kunsten, St.Joost in Breda. Ze werkte bij de afdeling Cultuur van de gemeente Hilversum, was docent en later hoofd educatie van het Zaans Museum. Nu is ze projectmanager publieksbegeleiding bij het Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid. www.beeldengeluid.nl

■ Eerst bezinnen, dan pas beginnen!

Hein Reedijk

Hoe komt het dat het aanboren van externe geldstromen voor interculturele projecten vaak nog ingewikkelder is dan voor reguliere projecten? Aan de hand van cases en ervaringen, opgedaan tijdens de visitatie van twaalf provincies en dertig gemeentes in het kader van het Actieplan Cultuurbereik, zal Hein Reedijk op deze vraag ingaan. Hij zal ook duidelijk maken dat interculturele projecten juist nieuwe, vaak ongekende kansen bieden aan gevestigde instellingen als musea en hun partners.

Deze workshop beoogt de deelnemers inzicht te geven in de opzet van fondsenwerving en sponsoring van interculturele projecten en de daarbij behorende valkuilen. Praktische tips leveren bouwstenen voor een gezonde financiering van toekomstige projecten van deelnemers.

Hein Reedijk was tot 2001 directeur van het Wereldmuseum Rotterdam. Hij is nu met zijn adviesbureau MUSEUMS etcetera werkzaam als management consultant voor de culturele sector. Vorig jaar ontwikkelde hij de semi-permanente tentoonstelling 'Doorbreek de stilte' voor het NiNsee over het Nederlands slavernijverleden. Daarvoor verzorgde hij ook de fondsenwerving. Hij was eerder lid van de landelijke visitatiecommissie Actieplan Cultuurbereik. www.museumsetcetera.nl

■ Gezocht: jonge theaterbezoekers

Letty Ranshuysen en Anna Elffers (Onderzoeksbureau Letty Ranshuysen)

Workshop naar aanleiding van het onderzoek Gezocht: jonge theaterbezoekers van Letty Ranshuysen, Anna Elffers en Catelien van der Hoeven uit maart 2004. Zij inventariseerden methoden die de podiumkunsten inzet om jongeren te verleiden om naar het theater te komen. Ze stellen vast dat theaters vooral de al geïnteresseerde jongeren bereiken, maar dat effectieve theatermarketing, gericht op jongeren die niet geïnteresseerd zijn in de gevestigde cultuur, nauwelijks van de grond komt. Op basis van dit onderzoek stelden ze een model op dat behulpzaam is bij het ontwikkelen van marketingmethoden. Hierbij verdeelden ze de doelgroep jongeren in vier segmenten en geven ze aan hoe de verschillende drempels die jongeren bij theaterbezoek ervaren, verlaagd kunnen worden. In de workshop raden de inleiders de theaters aan om gericht te kiezen voor één van de vier afgebakende doelgroepen, het aanbod daarop aan te sluiten en een lange termijn marketingplan voor deze groep te ontwikkelen.

Netwerk CS was medefinancier van het onderzoek. Zie voor een samenvatting van het onderzoek 'Gezocht: Jonge theatermakers': www.netwerkcs.nl. Het gehele onderzoeksverslag is te downloaden vanaf www.lettyranshuysen.nl. (via overzicht publicaties 2004). In een door Bureau Promotie Podiumkunsten opgezet vervolgproject worden de aanbevelingen uit het onderzoek getoetst en verder uitgewerkt.

“Om te voorkomen dat de meeste theaters straks alleen nog maar worden bezocht door een vergrijsde elite is het van groot belang dat ze meer effectieve jongerenmarketing gaan toepassen. Gezien de huidige bevolkingsopbouw, vooral in de grote steden, zou daarmee meteen een meer divers publiek worden opgebouwd.”

Letty Ranshuysen, Onderzoeksbureau Letty Ranshuysen
bureau@promotiepodiumkunsten.nl T: 010 436 15 48
Email: info@lettyranshuysen.nl

■ GRAS project

Roos Goossens (Van Gogh Museum) en Arja van Veldhuizen (Amsterdams Historisch Museum)

Het GRAS project organiseerde op 15 september 2004 een studiedag over dit project van vier Amsterdamse musea dat zich richt op VMBO-leerlingen. De deelnemende musea zijn: Van Gogh Museum, Rijksmuseum, Amsterdams Historisch Museum en Stedelijk museum. De subsidieperiode wordt afgesloten met een product- en een procesevaluatie. De resultaten van de kwantitatieve en kwalitatieve evaluatie door onderzoeksbureau Motivaction waren op 15 september nog niet bekend. In november zullen ze dat wel zijn. In deze workshop kijken Roos Goossens en Arja van Veldhuizen terug en vooruit, aan de hand van de resultaten van het kersverse onderzoek en de vragen die deze oproepen.

'De voorbereidende les was zo saai dat ik dacht: dit gaat echt saai worden. Maar toen ik er kwam was het zo saai toch niet.'

*Resultaten van dit project worden gepresenteerd door **Roos Goossens**, coördinator van het Gras project en **Arja van Veldhuizen**, lid van de GRAS werkgroep vanuit het Amsterdams Historisch Museum. www.grasproject.nl.*

***Arja van Veldhuizen** werkte ook mee aan Interculturele Museale Leerroutes (NMV 2000, red Liane van der Linden en Ido Abram). In dit boek staat de ABCD kroon beschreven, een eenvoudige en breed toepasbare methode voor intercultureel leren.*

■ Identiteit en intercultureel leren

Van individuele identiteit naar groepsidentiteit naar intercultureel leren. Ido Abram (Stichting Lezen) en Jenny Wesly (Focus Projecten)

Hoe kun je in 75 minuten ervaren dat je met behulp van identiteitscirkels inzicht in jezelf en anderen kunt verwerven? En wat heeft dit te maken met intercultureel leren en visieontwikkeling?

Ido Abram en Jenny Wesly zullen met u aandacht besteden aan het individuele perspectief, het groepspectief en diverse perspectiefwisselingen. Ze zullen u kennis laten maken met de nieuwe ABCD Kroon en de methodiek van de Identiteitscirkels.

Identiteitscirkel van een VMBO leerling, een jongen van 15 jaar

Identiteitscirkel van een Antilliaanse vrouw van 62 jaar

Wat is er te halen?

Een krachtige theorie (een nieuwe ABCD-kroon) en een speelse methodiek (identiteitscirkels).

Wat kunt u inbrengen? Uzelf en uw praktijkervaring.

“Je leert jezelf kennen via anderen. En omgekeerd.”

Ido Abram (1940) was van 1990 tot en met 1997 bijzonder hoogleraar Educatie van en na de Sjoa aan de Universiteit van Amsterdam. Tegenwoordig werkt hij op freelance basis voor het APS (Utrecht) en is hij directeur van de Stichting Lezen. Hij publiceert, geeft lezingen en ontwerpt educatieve programma's.

Jenny Wesly (1948) woonde en werkte van 1971 tot 1979 in New York, onder andere in het Guggenheim Museum. In 1981 vestigde zij zich als zelfstandig fotograaf in Amsterdam. Zij geeft trainingen en workshops met fotografie en video over empowerment en identiteit onder de noemer van Focus Projecten. www.focusprojecten.nl

■ **IP en PRISMA website: Fris je geheugen op!**
Dineke Stam (Interculturele Programma's) en Hiske Land
(Erfgoedhuis Utrecht)

'Interculturele Programma's' (IP) is gestopt in de huidige vorm. Maar het werk is nog lang niet af. De instellingen kunnen het nu zonder stimuleringsproject, was de motivatie voor het beëindigen van IP. We hebben de Prisma website Fris je geheugen op! ontwikkeld als inspiratiebron voor toekomstige projecten die het intercultureel werken met erfgoed combineren met een divers personeelsbeleid en dito publieksbereik.

De afgelopen jaren hadden musea, archieven, monumenten en archeologie veel projecten die op verschillende manieren intercultureel werken. Zij gaven de kans om met nieuwe ogen te kijken naar oude of vreemde

dingen. In de verzameling van projecten op de Prisma website hebben we meer dan honderd recente praktijkvoorbeelden opgenomen.

Vragen: hoe kunnen we de verwevenheid van Nederlands erfgoed met dat van andere landen

visualiseren? Hoe tonen we de verschillende verhalen van één object? Hoe zorgen we ervoor dat de stem van migranten (zowel postkoloniale, als arbeidsmigranten, als vluchtelingen) doorklinkt in presentaties en in het personeelsbeleid van erfgoedorganisaties? Welke ervaringen zijn de afgelopen jaren in de praktijk opgedaan?

In deze workshop gaan we dieper in op de ideeën achter de virtuele tentoonstelling op de website en op enkele praktijkvoorbeelden. Welke mensen kunnen met Prisma aan het werk? Zijn er instellingen die het idee oppakken en verder ontwikkelen? Wat voor vervolg kunnen we uit de estafetteworkshop laten groeien?

Wat is er te halen?

Met deze voorbeelden als leidraad of inspiratiebron kunt u in uw eigen

omgeving op zoek naar interculturele geschiedenissen.
Wat kunt u inbrengen?
Ideeën en ervaringen om het project verder te brengen.

“We gaan het ‘wij’ dynamiseren in plaats van ‘de ander’ fixeren”

Dineke Stam is historica en projectleider Interculturele Programma's.
www.prismaproject.nl

Hiske Land is werkzaam bij Erfgoedhuis Utrecht als consulent publiekstaken voor de musea en projectcoördinator erfgoed & onderwijs

■ Kunstmusea onder vuur

Mirjam Westen (curator Museum voor Moderne Kunst Arnhem) en
Els van der Plas (directeur van het Prins Claus Fonds)

Musea zijn geen neutrale doorgeefluiken van 'de cultuur'. Sinds 1985 doet de term 'generators of culture' opgeld, en sinds 1990 wordt ook wel gesproken over 'generators of identity'. Tegelijkertijd worden musea door velen

ook beschouwd als 'gate keepers'. De Phenix Foundation (2001-2004) is vernietigend in haar oordeel over traditionele culturele instellingen en over kunstmusea in het bijzonder. Vooral als het gaat om programmering van niet-westerse kunst, multicultureel personeelsbeleid en diversiteit in publieksbereik.

Op een enkele tentoonstelling na reageren kunstmusea niet of nauwelijks op dit verwijt. Hoe komt dat? Kunnen musea zich nog steeds een houding blijven veroorloven alsof ze op een ivoren toren zitten? Onderwerpen als 'globalisering en kunst' en 'kunst in een multiculturele samenleving' dreigen te vervallen in herhalingen en clichés. Hoe zorgen we ervoor dat het debat uitstijgt boven kwesties als kwaliteit en het schuldgevoel van de één tegenover de kwaadheid van de ander?

■ Migratie op het web

Alice van Diepen (Gemeentearchief Amsterdam) en Corrie van Eijl (Centrum voor de Geschiedenis van Migranten)

De afgelopen jaren zijn er veel initiatieven geweest op het gebied van migrantenerfgoed. Tentoonstellingen, interviewprojecten, acquisitie-initiatieven, publicaties; tal van projecten werden succesvol afgerond en nieuwe initiatieven zijn onderweg. Jammer genoeg blijven de resultaten vaak op zichzelf staan en ontbreekt een bindende schakel. Een digitale oplossing lijkt voor de hand te liggen.

Naar het voorbeeld van de Engelse website www.movinghere.org.uk biedt een Nederlandse migratiewebsite de mogelijkheid om informatie over migrantenerfgoed bijeen te brengen. Wat kan zo'n migratiewebsite betekenen, voor wie is de website interessant, is het een goed moment voor zo'n initiatief en voegt een soortgelijke website iets toe aan het websitelandschap van nu? Vragen waar we graag met belangstellenden over in gesprek willen gaan. Wie denkt er met ons mee?

Alice van Diepen, historica, is sinds eind 2000 werkzaam als hoofd verwerking & inspectie bij het gemeentearchief Amsterdam. In die functie is zij ruim drie jaar bezig met migrantenerfgoed als speerpunt in het verwervingsbeleid. www.gaaweb.nl

Corrie van Eijl is historica, verbonden aan de Universiteit van Amsterdam, en betrokken bij diverse projecten op het gebied van migratiegeschiedenis. Zij is tevens wetenschappelijk coördinator van het Centrum voor de Geschiedenis van Migranten, een samenwerkingsverband van verschillende onderzoeksinstituten.

■ De Museumschool, structurele samenwerking cultuur en onderwijs

Edwin Jacobs, Frans Josef Claassens, Frits Wielders en Maarten Hamel

Het Haagse Zcala (voorheen Volksbuurtmuseum) en het Johan de Witt College in Den Haag werken samen aan 'cultuurgebaseerd onderwijs'. Een vorm van authentiek leren waarbij het onderwijs deels op school en

deels in de culturele instelling plaatsvindt. De verantwoordelijkheid voor het leren wordt hierbij gedeeld. Het concept cultuurgebaseerd onderwijs wordt toegelicht door Frits Wielders van Zcala en Maarten Hamel van het Johan de Witt Den Haag.

Een vergelijkbaar project vindt plaats in Oss. Edwin Jacobs, directeur van het museum Jan Cunen in Oss werkt structureel samen met Frans Josef Claassens, directeur van het Hooghuis Lyceum dat zich als Kunstschool profileert. Onderdeel van Jacobs' strategie is om ouders er intensief bij te betrekken, onder andere door relaties aan te gaan met de Ouderraad. Zowel het museum Jan Cunen als Zcala /het Volksbuurtmuseum werkte mee aan Blauwdruk, een gezamenlijk project van de NMV en Cultuurnetwerk. Overige partners waren: het Amsterdams Historisch Museum en het Natuurmuseum Tilburg. Welke blauwdruk voor goede samenwerking met het onderwijs is hieruit voortgekomen en hoe kunnen musea nieuwe publieksgroepen aan zich binden?

Edwin Jacobs is vanaf 1994 verbonden aan het Museum Jan Cunen, Oss, sinds 2000 als directeur. In 10 jaar ontwikkelde hij projecten en tentoonstellingen oude en nieuwe kunst waarvan de educatieve benadering in binnen en buitenland navolging kreeg.

Frans Josef Claassens is directeur van het Hooghuis Lyceum in Oss

Frits Wielders werkt met de leerstijlen van Kolb en meervoudige intelligenties in de museumeducatie bij Zcala in Den Haag

Maarten Hamel werkt bij het Johan de Witt Den Haag.

■ Omgang met slavernijgeschiedenis (deel 1)

Kijken met andermans ogen? Samenwerking van culturele organisaties, zelforganisaties en wetenschappers rond het thema Slavernijgeschiedenis. Ada Korbee (Wereldmuseum Rotterdam) en Alex van Stipriaan (Erasmus Universiteit Rotterdam) en Aruna Mungra (educatief medewerker bij het Wereldmuseum Rotterdam)

Jarenlang was het nogal stil rond het slavernijverleden van Nederland. Dat veranderde vanaf 1997. Het Nederlandse slavernijverleden werd onderwerp van gesprek bij Surinaamse en Antilliaanse organisaties. Een aantal daarvan richtte het Landelijk Platform Slavernijverleden op, zette het onderwerp op de politieke agenda en beijverde zich voor een monument.

In de culturele sector werd het onderwerp ook 'hot' en in 1998 richtten

tentoonstellingen, educatieve projecten en theatervoorstellingen en er lopen nog enkele producties. Wat blijft daarvan over? Welke rol kan het Ninsee hierin spelen?

Deel 2: jongeren over de erfenis van slavernij

“Ik was er toen niet dus ja, ik verdiep me er niet zo in. Maar ik vind het allemaal wel rottig wat er is gebeurd.” (Christel)

“Ik moet eerlijk zeggen dat ik er echt nog heel weinig van afwist. Op de basisschool en ook op de middelbare school werd dit onderwerp bijna niet behandeld. En ook mijn oma’s en opa’s en ouders hebben hier nooit heel erg veel over verteld.” (Mireille)

In het Wereldmuseum Rotterdam stond tot 7 november de tentoonstelling De erfenis van slavernij. Aruna Mungra produceerde het onderwijsprogramma bij deze tentoonstelling. Vanaf het eerste idee ontwikkelde zij dit samen met jongeren uit het voortgezet onderwijs. Het leverde een product op dat bijzonder goed door leerlingen van het voortgezet onderwijs werd ontvangen. Volgens Aruna vooral omdat het niet alleen voor maar ook door jongeren is gemaakt. Hoe dat proces is verlopen en wat dit

het Wereldmuseum Rotterdam, het Landelijk Platform Slavernijverleden en Interculturele (Museale) Programma’s het Netwerk Slavernij en Musea op. In het Netwerk participeerden organisaties van nazaten van slaven, wetenschappers en diverse musea en archieven. De ideeën voor presentaties werden op elkaar afgestemd en voor kritisch commentaar aan elkaar voorgelegd. Maar hoe geef je kritisch commentaar in een zo cultureel divers samengestelde groep als het Netwerk? Welke belangen spelen mee, mogen meespelen, en hoe eerlijk kan, mag of moet je zijn? Zes jaar later maken we de balans op met

beladen onderwerp met jongeren deed, laat Aruna zien met beelden en verhalen.

Ada Korbee is hoofd educatieve programma's van het Wereldmuseum Rotterdam en projectleider van de tentoonstelling 'De erfenis van slavernij'.

Alex van Stipriaan is hoogleraar geschiedenis van niet-westerse samenlevingen aan de Erasmus Universiteit Rotterdam en voormalig bestuurslid van het Landelijk Platform Slavernijverleden.

Aruna Mungra is jurist en docent en was enige tijd werkzaam

als projectmedewerker bij Codename Future. Zij is nu al weer enkele jaren werkzaam bij het Wereldmuseum Rotterdam. Zij is verantwoordelijk voor de ontwikkeling en uitvoering van educatieve programma's voor het voortgezet onderwijs. Zij heeft dan ook ruime ervaring met vooral vmbo-jongeren.

www.wereldmuseum.rotterdam.nl

■ Pitch Tips & Trics, het scouten van cultureel diverse jongeren

Yvonne Lub (HKU), Danny Ghosen (HKU), Coco Michels (Cultuurpunt Soest /Idea)

Pitch Tips & Trics gaat over het scouten van cultureel diverse jongeren voor talentklassen, workshops en andere momenten die de moeite waard zijn. Pitch junior introduceert het Werkboek Pitch junior; op de werkvloer en achter de schermen. En, hoe werf je cultureel diverse jongeren? Waar zijn ze, hoe spreek je ze aan, hoe werf je op de persoon en hoe selecteer je?

Netwerk CS was medefinancier van het Pitch jr. werkboek. Dit boek omschrijft een werkwijze voor jeugdtheaterscholen, organisaties voor kunstzinnige vorming en andere theaterorganisaties die zich bezighouden met talentontwikkeling bij allochtone jongeren. Centraal staat de integrale

aanpak van werving van cursisten, aanbod van de cursusinhoud, begeleiding en productie waarbij docent en marketing- of productiemedewerker nauw samenwerken. Het Pitch Junior werkboek bundelt kennis en ervaring van binnen en buiten de HKU vanuit verschillende disciplines. Deze workshop is bedoeld voor (cultuur)scouts, coach/begeleiders van jongeren, pr- en marketingmedewerkers en beleidsmakers.

“Diversiteit is en blijft actueel, je moet constant je eigen standpunt blijven aanscherpen.”

Yvonne Lub, projectmedewerker centrum voor Interculturele Studies HKU
www.pitchjunior.hku.nl T: 030-2332256

■ Quality Control and Cultural Diversity Indicators in museums

Internationale inspiraties, Engels als voertaal **Amareswar Galla**

With a large experience as an advisor worldwide and a specific Dutch experience in the National Museum of Ethnology (Rijksmuseum voor Volkenkunde) in Leiden, Amareswar Galla will share ideas on how to integrate cultural diversity in the quality control system of your organisation. It will be an interactive workshop.

Amareswar Galla, born and educated in India, Amar is the Director of Studies, Graduate Studies in Sustainable Heritage Development, Research School of Pacific and Asian Studies and Visiting Fellow in the Humanities Research Centre at the Australian National University, Canberra, and the International Technical Adviser for the implementation of Museums and Cultural Diversity Promotion at the National Museum of Ethnology, Leiden. He is also the Convener of the UNESCO Pacific Asia Observatory for Cultural Diversity and Development.

Futhermore: President of the Asia Pacific Executive Board, Chairperson of the Cross Cultural Taskforce of the International Council of Museums, Paris (ICOM). Former director of the National Affirmative Action program for the participation of Aboriginal peoples and Torres Strait Islanders in museums, galleries, national parks and World Heritage Areas in Australia. International technical adviser in post-apartheid South Africa and to the World Commission for Culture and Development. In May 2003, he gave a keynote speech to the Stockholm+5 UNESCO

Inter Governmental Meeting where he brought together global case studies dealing with culture, well-being and sustainable development focussing on poverty alleviation. A recognized champion of cultural democracy and governance in sustainable development, he was a keynote speaker, at both Forum Barcelona Congress on Cultural Rights and Human Development (August 2004) and at the opening forum of the National Museum of the American Indian, Smithsonian Institution (September 2004). Web page. <http://rspas.anu.edu.au/heritage/>

■ Talentontwikkeling in het jongerentheater (besloten workshopreeks)

Freek Ossel (Jongerentheater 020)

In drie besloten workshops zal Jongerentheater 020 aandacht besteden aan het debat over talentontwikkeling. Met een twintigtal deelnemers, afkomstig uit cultureel diverse jongerengezelschappen, voor- en kunstvakopleidingen en de professionele beroepspraktijk wisselen we kennis uit over talentontwikkeling.

Doel is het bevorderen van samenwerking en aansluiting, waardoor we samen een meerwaarde kunnen creëren.

In de eerste workshop wordt de beroepspraktijk als uitgangspunt genomen. Er zullen theatermakers aan het woord komen die ervaring hebben met jongeren zonder een kunstvakopleiding en met professionals met zo'n opleiding. De centrale vraag is: wat zijn de ervaringen van professionele makers die werken met jong talent met een diverse scholingsachtergrond? Constaten zij verschillen in vaardigheden, kennis en inbreng tussen spelers met en spelers zonder gevolgde kunstvakopleiding? Welke specifieke meerwaarde voegen beide toe aan het gezelschap? Welke wensen en verlangens koesteren professionele makers over de scholing die jongerengezelschappen en kunstvakopleidingen bieden?

De tweede workshop staat in het teken van de vooropleidingen. Welke initiatieven zijn er? Hoe effectief en succesvol zijn de ervaringen met de gewenste doorstroming van jong divers talent? Waar zitten eventuele hiaten in het aanbod of de aansluiting op de vervolgopleidingen? Wat zijn de wensen voor de toekomst?

De derde workshop zal gaan over de kunstvakopleidingen. Wat zijn de ervaringen met jong talent die een diverse achtergrond hebben? Doorloopt

dit talent ook de volledige opleiding? Wat zijn redenen voor het eventueel vroegtijdig verlaten van de opleiding? Wat zijn de bevindingen van oud-spelers van jongerengerezenen die wel een kunstvakopleiding voltooiden en zij die hier niet voor kozen? Waar vinden zij een plek in de beroepspraktijk?

Tot slot is er een gesprek over de opties voor het toepassen van nieuwe, gedeelde inzichten en over de mogelijkheden voor samenwerking tussen diverse partijen.

“Talentontwikkeling gaat over inwijding maar misschien nog wel meer over toewijding.”

Marion Schiffers directeur Jongerentheater 020
www.jongerentheater020.nl T: 020-6121387

■ **Theatermarathon 2003 Programmering en coaching
 cultureel divers theater**
Jos van Dijk en Hasan Çakmak (Theaterwerk NL)

Hoe ga je te werk als je impulsen wilt geven aan cultureel diverse theaterinitiatieven? Wat ben je geneigd als eerste op te pakken? Welke valkuilen kom je tegen? En hoe ga je daarmee om? Onze ervaringen van de afgelopen drie jaar geven richting aan een succesvolle benadering. Niet dat er een formule is ontwikkeld, maar we kunnen essentiële voorwaarden benoemen voor meer kans van slagen bij het ontwikkelen

en uitvoeren van projecten op dit terrein.

Naar aanleiding van het project de theatermarathon, dat in 2003 is uitgevoerd met als doel een impuls te geven aan de programmering van cultureel divers theater, beschrijven Hasan Çakmak en Jos van Dijk de ervaringen van het project. Ook vertellen ze over de gemaakte keuzes voor het beleid voor de planperiode 2005 – 2008 ten aanzien van programmering en coaching van cultureel divers theater.

De Theatermarathon 2003 is een van de projecten die van Netwerk CS een financiële ondersteuning ontvingen om kennis te genereren over het programmeren van cultureel divers theater.

*“Om samen te werken moet je een beetje van elkaar gaan houden.”
Loek Sibbers*

Jos van Dijk, directeur Theaterwerk NL
www.theaterwerk.nl T: 020 344 61 20

■ **Van de Straat: werken met nieuwe docenten**
Piet Elenbaas en Mimoun Himmit (Kunst Onder Andere, SKVR wijkinitiatieven)

In Van de Straat gaat Kunst Onder Andere op zoek ging naar nieuwe werkwijzen voor een divers publiek. Kunst onder Andere zijn wijkinitiatieven van de Stichting Kunstzinnige Vorming Rotterdam (SKVR). Eén van

de deelprojecten, 'de Kweekvijver', richt zich op de werving, training en begeleiding van nieuw educatief talent, dat gespecialiseerd is in kunst-disciplines waarin het kunstvakonderwijs niet voorziet. De Kweekvijver tracht te beantwoorden aan de toenemende vraag bij instellingen voor kunsteducatie naar instroom van jonge, aansprekende docenten die gespecialiseerd zijn in 'nieuwe' kunstuitingen zoals breakdance, human beatbox, kaskawina, dj-ing enzovoort.

In deze workshop gaan we in op het veranderingsproces binnen de SKVR, de resultaten van de training, het werken met nieuwe 'urban' docenten, de cultuurverschillen en arbeidsvoorwaardelijke zaken.

Netwerk CS financierde onder meer een studiedag over dit project voor 125 medewerkers uit het Kunstvakonderwijs. Verder levert dit project een methodiekbeschrijving op die via de website van Netwerk CS te downloaden is. www.skvr.nl/kunstonderandere/index.html T: 010 476 74 00

"Er is geen limiet aan hoeveel verschil of diversiteit een samenleving kan verdragen: zij kan zoveel verschil verdragen als zij wil." R. Gowricharn 200).

Piet Elenbaas, manager Kunst Onder Ander

■ Van verhalen vangen tot datawolken. Het verzamelen en presenteren van immaterieel erfgoed op video
Giovanni Massaro (Mira Media) en Bibi Panhuysen (Imagine IC)

Een van de vragen in de inventarisatierapporten van Cultureel Erfgoed Minderheden is: hoe kan het audiovisuele erfgoed het best worden ontsloten? Imagine Identity Culture in Amsterdam Zuidoost is een van de instellingen die hiermee op een vernieuwende manier bezig is.

Imagine IC verzamelt persoonlijke verhalen over migratiegeschiedenis en eigentijdse culturele diversiteit en brengt deze met behulp van audiovisuele en digitale producties onder de aandacht van een breed publiek. Niet

alleen bij het verzamelen van deze verhalen, het zogenaamde verhalen vangen, maar ook bij de presentatie ervan probeert Imagine IC zich zoveel mogelijk te laten leiden door de persoonlijke belangstelling van zijn publiek. De bezoeker moet zelf kunnen bepalen wat hij wil zien.

Tegelijkertijd wil deze culturele instelling de bezoeker stimuleren om verder te kijken dan zijn oorspronkelijke voorkeur hem misschien ingeeft en ook onbekende wegen te verkennen. Associatief geïnspireerde zoeksystemen (datawolkmodellen) spelen hierop in.

De sturende rol van het publiek gaat nog verder wanneer de bezoeker wordt geprikkeld om zijn eigen bijdrage aan de collectie toe te voegen. In dat geval beïnvloedt het publiek niet alleen de vraag, maar ook het aanbod van informatie.

Aan de hand van enkele praktische voorbeelden begeleiden Giovanni Masaro en Bibi Panhuysen (Imagine IC) een inventariserende workshop over publieksgerichte presentatievormen van audiovisueel erfgoed.

Bibi Panhuysen (1970) promoveerde aan de Universiteit Utrecht op een historisch onderzoek naar de in- en uitsluiting van sociale groepen (vreemdelingen, vrouwen en joden) in de kledingsector. Sinds 2001 is zij werkzaam als projectmanager bij Imagine Identity and Culture.

■ **Vergroten van draagvlak voor diversiteit: hoe overtuig je collega's en directie?**

Ria Lavrijsen, adviseur en coach

Je werkt aan projecten die meer diversiteit stimuleren in het programma, qua publieksbereik of bij het personeelsbestand. Je vindt de implementatie van de resultaten in het beleid belangrijk, maar vinden je directeur en collega's dat ook? Is er werkelijk draagvlak voor meer diversiteit binnen de organisatie of heb je te maken met mensen die 'ja' zeggen en 'nee' doen? Wil je hen overtuigen van de voordelen van diversiteitsbeleid? Dan is deze workshop iets voor jou.

Resultaat: je wordt je bewust van de emoties die een rol spelen bij diversiteitsbeleid; je leert emoties bij anderen herkennen; je kunt een begin maken met het ontwikkelen van nieuw gedragsrepertoire, gericht op het vergroten van draagvlak voor diversiteitsbeleid. Voor wie: beginnende en ervaren professionals die diversiteitsbeleid willen vormgeven maar nog weinig beleidsmatige ondersteuning in hun omgeving hebben en die willen leren omgaan met weerstand.

“Diversiteit brengt nieuwe impulsen mee voor de hedendaagse kunst. Het onderzoeken van de spanning die diversiteit met zich meebrengt, levert qua stijl en inhoud spannende kunst op die impact heeft. Mensen die zich kunnen verbinden met mensen die andere referentiekaders hebben dan zichzelf, zijn voor de kunst-, cultuur en erfgoedsector van de toekomst van onschatbare betekenis.”

Ria Lavrijsen, consultant en coach

E: lavrijs@xs4all.nl T: 06 - 20 50 40 23 of 020 - 463 88 03

Webadressen van Organisaties en Partners

Theatergroep DOX is een bontgekleurd gezelschap, waarin jongeren van 17 tot en met 25 jaar spelen onder de artistieke leiding van Hildegard Draaijer. Met professionele regisseurs en choreografen werken de acteurs aan theatraal dynamische dansvoorstellingen. Dox maakt ook educatieve producties over actuele thema's. De jonge spelers worden tevens opgeleid in het geven van workshops op middelbare scholen. Contactpersonen: Jan Sprengers, Dieuwertje Westerbaan en Sophie Nijman, Biltstraat 166, 3572 BP Utrecht t: 030-2333155, f: 030-2333165 info@theatergroepdox.nl. www.theatergroepdox.nl

Netwerk CS: www.netwerkcs.nl

Kunstlicht: www.kunstlicht.demon.nl

Samenwerkende Erfgoedkoepels: DIVA is de koepelorganisatie voor documentaire informatievoorziening en het archiefwezen. Ruim 130 instellingen en organisaties zijn aangesloten bij de vereniging. www.divakoepel.nl/

De Nederlandse Museumvereniging (NMV) behartigt de belangen van het museumveld en treedt op als spreekbuis van de Nederlandse musea. De vereniging organiseert scholingsactiviteiten, initieert onderzoek, geeft informatie en advies en verzorgt publicaties. Daarnaast biedt de vereniging marketingondersteuning aan musea en doet zij aan museum promotie. Sinds 1 januari 2003 is de NMV uitgever van de Museumkaart. www.museumvereniging.nl
Klik door naar Interculturele Programma's en naar Cultureel Erfgoed Minderheden voor meer informatie over die projecten.

Overige koepels: Stichting Nationaal Contact Monumenten (NCM).
www.stichtingncm.nl

Stichting voor de Nederlandse Archeologie. www.sna.nl

Digitaal Erfgoed Nederland DEN is een vereniging die het cultureel erfgoed in Nederland digitaal toegankelijk wil maken voor een breed publiek en voor het onderwijs. Instellingen die de verantwoordelijkheid hiervoor willen delen, kunnen zich als lid aanmelden. www.den.nl

Aan de vereniging DEN is een centrale rol toegedacht bij de verwezenlijking van de Cultuurwijzer en Cultuurwijs. Via deze sites kunnen erfgoedinstellingen zich aan het brede publiek en het onderwijs presenteren op het internet.

Black Magic Woman festival. Ieder jaar in november vindt het plaats in Amsterdam Zuidoost. www.blackmagicwomanfestival.nl

Interart organiseert op 15 november 2004 het symposium Cultureel Goed in Musis Sacrum Arnhem. www.stichtinginterart.nl

Turkey Hot or Not, conferentie op 16 november 2004 Kit Tropentheater.
www.sicasica.nl

Internationale Informatiecentrum en Archief voor de Vrouwenbeweging
www.iiav.nl

Het verslag op CD rom van
Dansen met Diversiteit en
de ESTAFETTE wordt u toe-
gestuurd door Netwerk CS

